תלמוד בבלי · ראשונים · רי״ף · מפרשים · שלטי הגיבורים

# שלטי הגיבורים על תענית

רבי יהושע בועז

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

# שלטי הגיבורים על תענית

רבי יהושע בועז

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/שלטי-הגיבורים-על-תענית/
הקובץ נוצר ב־18 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

# תוכן העניינים


דף א' ..... 4
דף א': ..... 4
דף ב' ..... 5
דף ב': ..... 6
דף ג' ..... 7
דף ג': ..... 7
דף ד' ..... 9
דף ד': ..... 11
דף ה' ..... 11
דף ה': ..... 12
דף ו' ..... 12
דף ו': ..... 12
דף ז' ..... 13
דף ז': ..... 13
דף ח' ..... 14
דף ח': ..... 14
דף ט' ..... 15
דף ט': ..... 15
דף י' ..... 17
דף י': ..... 19

## דף א.

כ' הטור בשם הירושל' דאסור להזכיר גשמי' או טל עד שיכריז ש"צ משיב הרוח או מוריד הטל כדי שלא יהא דבר מעורב ביניהם זה מזכיר וזה אינו מזכיר אבל אם בא לבית הכנסת והצבור התחילו להתפלל יכול להתפלל ולהזכיר אע"פ שלא שמע מש"צ:

**לשון ריא"ז**

תקנו רבותינו להזכיר גבורות גשמים בברכה שנייה לפי שג' ברכות הראשונות דברי שבת ודברי רצוי הם כעבד הבא לבקש בקשה מלפני רבו ומתחיל תחלה לפייסו בדברי שבת ודברי רצוי ואח"כ שואל בקשתו כמו שמבואר בפרק אין עומדין להתפלל ותקנו להזכיר בברכה שנייה גבורותיו של הקב"ה כגון תחיית המתים והורדת גשמים שהקב"ה מחיה בהן את עולמו והבריות מודים ומשבחים עליהן ואין מזכירין הגשמים אלא בזמן הגשמים ואימתי מזכירין אותן ביום טוב אחרון של חג והעובר לפני התיבה בתפלת שחרית אינו מזכיר אבל העובר לפני התיבה בתפלת מוספים מזכיר ואומר בתפילתו משיב הרוח וכו' לפי שתפלת המוספים הוא בקיבוץ עם שנתקבצו לשמוע קריאת התורה ומודיעים זה לזה ונראה בעיני שכשם שש"צ אומר בתפילתו כך כל יתיד ויחיד מזכיר בתפלת המוספים כשמתפלל כל אחד תפילתו בלחש שכך היא תפלת היחידים כמו תפלת השליח צבור כמבואר בקונטרס הראיות:

וכתב הטור בשם אביו הא דאמרי' לא אמר מוריד הגשם מחזירין אותו היינו דווקא כשמסיים כל הברכה ואז חוזר לראש התפילה אבל אם נזכר קודם שסיים הברכה יאמר במקום שנזכר וכתב אבי"ה אם שכח להזכיר עד שסיים מתיה המתים ונזכר קודם שהתחיל אתה קדוש א"צ לחזור אלא אומר משיב הרוח ומוריד הגשם בלא חתימה וכן בשאלה אם נזכר קודם שהתחיל תקע בשופר אומר ותן טל ואח"כ תקע וכן ביעלה אם לא פתח במודים אומר יעלה ויבא ואח"כ מודים ואין צריך לחזור:

## דף א:

הא דכתוב בפנים תוזר לראש נראה דטעות נפל בספרים כי למה יחזור לראש אם נזכר קודם שעקר רגליו אלא הגירסא היא מחזירין אותו ולדברי ר"ח וסמ"ג אינו חוזר רק לשומע תפלה :

ירושלמי דוחק לתת טעם למה אין מתחילין להזכיר משיב הרוח מבערב או בתפלת שתרית ועוד אומר שם בירושלמי ר' חגי בשם ר' פדת אמר אסור ליחיד להזכיר עד שיזכיר ש"צ וכ' הרא"ש נראה לי דהאי טעמא קאי אפירכא תנינא דפריך ויזכיר בשחרית

וקאמר שאין ליחיד להזכיר עד שיזכיר ש"צ פי' שיאמר קודם תפילת מוסף בקול רם משיב הרוח ומוריד הגשם והאי א"א בבוקר לפי שאין יכול להפסיק בין גאולה לתפלה ותו גרסינן בירושלמי הדא דתימא אסור ליחיד להזכיר עד שיזכיר ש"צ בגשם קמא לצלותא כמו שהזכיר ש"צ פירוש הבא לבית הכנסת ועמדו העם להתפלל מוסף ולא שמע שאמר ש"צ משיב הרוח ומוריד הגשם מזכיר אף על פי שלא שמע מפי ש"צ וכן כתב רבינו אבי"ה ז"ל דאסור ליחיד להקדים תפילתו לתפילת צבור אף אם היה תולה או אנוס לפי שאסור להזכיר עד שיזכיר שלית ציבור בין בלחש בין בקול רם אבל אם בא להתפלל והציבור התחילו להתפלל יכול להתפלל ולהזכיר אע"פ שלא שמע מפי ש"צ ובסדר רב עמרם ז"ל כתו' שאחר שהזכיר ש"צ במוסף מתחילין העם להזכיר בתפילת המנחה ודיוק מלישנא דמתני' העובר לפני התיבה וכו' האחרון מזכיר משמע דדוקא עובר לפני התיבה דהיינו ש"צ מדלא תני במוסף מזכירין ואפשר שגם מן הירושלמי דקדק דקאמר אסור ליחיד להזכיר עד שיזכיר ש"צ בגשם ולא נהוג עלמא כך וגם ר' אליעזר ור' יהושע לא הזכירו בדבריהם חילוק בין ש"צ לשאר העם ורבי יהודה לא נחלק עליהם אלא בזמן הזכירה ולא בא לחדש דבר אחר והאי דנקט העובר לפני התיבה שתלה בש"צ היינו טעמא כדאיתמר בירושל' שהוא מזכיר תחלה עוד מפרש בירושלמי טעם אחר רבי אבין בשם רבי יוחנן טעמא דרבי יהודה כדי שיצאו המועדות בטל מפני שהטל סימן יפה לעולם והאי טעמא קאי אהזכרה ולא אהפסקה כי ביו"ט הכל באין לבית הכנסת בערב כי אין עושין מלאכה בחול המועד ולכך אין מספיק טעם הראשון ולכך מפרש כדי שיזכיר טל במועדות בערבית ובשחרית:

## דף ב.

וכתב הטור דלדידן נמי יכולין לשאול המטר כפי הצורך לנו כי יש מקומות יבישים צריכין למטר וש"ד לשאול בברכת השנים לפי הצורך וע"ש תשובת הרא"ש באורך:

**לשון ריא"ז**

אע"פ שמזכירין משיב הרוח ומוריד הגשם מיום טוב האחרון של חג כמו שביארנו אין שואלין הגשמים לומר טל ומטר בברכת השנים אלא כשהן צריכין לגשמים כיצד בארץ ישראל בזמן שבית המקדש קיים היו עולי רגלים מצויין בדרכים לא היו שואלין עד ז' במרחשון כדי שיגיע אחרון שבישראל לנהר פרת ובזמן שאין ביהמ"ק קיים שאין עולי רגלים מעת שמזכירין מוריד הגשם בברכת תחיית המתים שואלין ותן טל ומטר בברכת השנים אחר יו"ט האחרון מיד כשמתפללין תפילת חול כמבואר בקונט' הראיות:

כתב אבי"ה דהנך ס' ימים מנינן להו מעת לעת שאם נפלה תקופת תשרי בלילה מונין ס' מן הלילה ואם נפלה ביום מונים מן היום וכ' עוד שאם נפלה התקופה בג' שעות ביום והצבור לא הזכירו מטר בהתפללם בבוקר ויחיד איחר תפילתו מן הציבור דבתר צבור גריר ואין עושין שתי תורות והרא"ש כתב כדברי רבינו:

**לשון ריא"ז**

בגולה אין שואלין גשמים לומר ותן טל ומטר עד ששים יום לתקופת תשרי ויום ששים כלאחר ששים ויום התקופה מן המנין ששים כמו שמבואר בפ"ק מסנהדרין לפי שרוב פירותיהן מצויין בשדות כגון הזיתים וכיוצא בהן עד רוב התקופה ואינן חפצים בגשמים כל כך:

## דף ב:

**לשון ריא"ז**

הבא להתענות בימי החול בכל יום שירצה הרשות בידו ונקרא קדוש כמו שנאמר בנזיר קדוש יהיה לפי שהוא מכניע את יצרו בתעניתו ומפשפש במעשיו ושב מחטאיו ואם אין יכול לקבל צער התענית אל יתענה ואל יצער נפשו. ת"ח אינו רשאי לישב בתענית שלא ימעט במלאכת שמים ותורתו מכנעת יצרו יותר מן התענית ואם הוא בריא וחזק הרבה שאינו ממעט ממלאכת שמים הרי זה מתענה כל מה שירצה כמבואר בקונט' הראיות:

הקשה הראב"ד ז"ל מ"ש מתענית גשמים שמפסיקין ביום אם ירדו להם גשמים קודם חצות ותירץ דשאני תענית גשמים דכיון שירדו להם גשמים כל צרכן שוב אין להן צורך בזה הפעם אבל צרה אחרת כל שעה צריך רחמים שלא תחזור ואינו טעם מספיק דבגשמים נמי אפילו לא ירד להן כל צרכן אוכלין ושותין ושמחים ואומרים הלל לפי שנתקבלה תפילתם ובוטחים בבורא שירדו להם כל הצורך וזה שייך לומר אף בשאר צרות אלא נ"ל לחלק בין צבור ליחיד דצבור צריכין להלל ולהודות מתוך שמחה ובכרס מלאה אבל יחיד משלים תעניתו וכן משמע מתוך הרמב"ם ז"ל שכתב גבי צבור שהיו מתענין וירדו קודם חצות שמפסיקין וכן אם מתענים על צרה ועברה ועל גזירה ובטלה אם קודם חצות לא ישלימו אחר חצות ישלימו אלמא לא מפלגי בציבור בין גשמים ובין צרות א"כ צריך לחלק בין ציבור ובין יחיד דיחיד ה"ז משלים כל התעניות שקבל עליו ונראה דהוא הדין נמי אם מת החולה דכיון שקבל עליו תעניות סתם ולא התנה דעתו הי' בקבלה זו מתוך שקבל עליו תעניות הללו תהיה מקובל תפילתו שיתפלל על החולה ועל הצרה והאי דנקט ונתרפא משום דבדבר זה יש חילוק בין ציבור ליחיד:

ההולך ממקום שמתענין למקום שאין מתענין ודעתו לחזור צריך להתענו' כל תענית שקבל שנותנים עליו חומרי המקום שיצא משם כיון שדעתו לחזור ההולך ממקום שאין מתענין למקום שמתענין יתענה עמהם ופי' ריב"א ואפילו דעתו לחזור ומיהו כיון שלא קבל עליו התענית אם יצא מן העיר חוץ לתחום מותר לאכול וי"א דאפילו בעיר מותר לאכול שלא בפניהם ע"כ. ויראה מדבריו שמפרש שהולך שם ביום התענית ומסתבר כדבריו אם הולך שם ביום התענית אבל סוגיא דגמרא מוכח דמיירי בהולך שם קודם לכן וקבל עליו התענית ואז ודאי הוי תענית גמור ואסור לאכול אפי' יצא חוץ לעיר:

## דף ג.

ואם קבל במנחה להתענות ב' ימים או ג' זה אחר זה אלא שיאכל בלילו' בינתי' הויא קבלה לכולם אע"פ שלא קבל כל אחד וא' במנחה שלפניו אבל אם קבל במנחה הרבה תעניו' ולא רצופים זה אחר זה מספקא ליה להרא"ש אי הוי קבלה לכולן או לא:

כתב א"ח מי שרגיל להתענות י' ימי תשובה א"צ להתענות עד צאת הכוכבים רק עד שיצא מבהכ"נ דצערא בעלמא קבל עליו מדפריך תלמודא עליה דרב חסדא מאנשי משמר שמתענין ולא משלימין ומשני התם לצעורי בעלמא ורב חסדא לא אמר אלא למי שקבל עליו תענית בשלימות וסתם תענית יום שלם אבל בעשרת ימי תשובה לא ואין רגילות לקבל בתפלה בי' ימי תשובה:

תענית שגוזרים על הציבור אין כל יחיד ויחיד צריך לקבלו תחלה אלא ש"צ מכריז התענית והרי הוא מקובל וכל שכן תעניות הכתובות בפסוק:

**לשון ריא"ז**

ונראה בעיני שאם קבל עליו הרבה תעניות כגון שקבל עליו להתענות שני וחמישי של כל השנה הרי זה צריך לקבל כל תענית ותענית בתפלת המנחה לפני יום תעניתו כמבואר בקונטרס הראיות:

## דף ג:

רבינו השמיט דין מתענין לשעה משמע דלא ס"ל דמתענין לשעות ואזיל לשיטתו שפסק דכל תענית שלא קיבל עליו מאתמול אינו תעני' וסמ"ג פליג על זה וס"ל דמתענין לשעות ודחק לאוקמיה הא והא וכן פליג סמ"ג בקבלת תענית שכתב בשם ר"ת דמעשה בא' שעשה כמה תעניות ולא קבלם מאתמול ואמר רבינו יעקב שלא הפסיד תעניותיו. גם מיימון פסק דמתענין לשעות ופסק נמי שצריך לקבל התעניות מבעו"י וכבר השיגו

הראב"ד והטור כתב וז"ל כל תענית שלא קבלו מאתמול ושלא שקעה עליו תמה פירוש שלא השלימו עד צאת הכוכבים אינו תענית להתפלל ענינו ואפי' קבל במנחה עליו ליום המחרת והתענה ובלילה שלאחר התענית נמלך להתענות גם ביום הב' אע"פ שלן בתעניתו וקבל עליו הראשון השני אינו תענית כיון שלא קבלו תחלה הלכך הא דקי"ל מתענין לשעות ומתפלל ענינו צריך לפרשו שקבלו מאתמול וגם שקעה עליו חמה והיכי משכחת לה כגון שקבל עליו מאתמול להתענות עד חצי יום וכשהגיע לתצי יום נמלך וגמרו או שקבל עליו להתענות למחר מחצי יום ואילך ולמתר נמלך ולא אכל גם חצי היום הראשון אבל אם קבל עליו תענית עד חצי היום ואכל אח"כ או שאכל עד חצי היום וקבל עליו תענית משם ואילך אינו נקרא תענית להתפלל ענינו ומיהו נקרא תענית לענין שצריך לשלם נדרו:

**לשון ריא"ז**

ומז"ה אומר שאף אם לא קבל עליו התענית מבעו"י אלא היה דעתו לאכול מתר ונטרד ולא אכל עד חצות או אחר חצות וקבל עליו לגמור כל היום בתענית הרי זה תענית לשעות ויש לו לגמור תעניתו ומתפלל תפלת תענית בתפלת המנתה והוא שלא טעם כלום כל אותו היום בדרך תענית גמור ואין שיטת התלמוד כדבריו שאין תענית לשעות תענית ואינו מתפלל בה תפילת תענית עד שיקבל מבעו"י להתענו' למחר כדרך שביארנו כמבואר בקונט' הראיות וכך היא שיטת ר"י בפסקיו:

הראב"ד פליג ופסק כרב ורוב הפוסקים פסקו כשמואל פי' ר"ח שיאמר בשומע תפלה הריני בתענית למחר יהי רצון מלפניך שתקבלני באהבה והרמב"ם כתב שיאמר ענינו בתפלת המנחה וגומר בלבו להתענו' למחר וכ"כ בה"ג ולא נהירא דהא אמרי' גבי הזכרת ענינו ערבית שחרית ומנתה ולא קאמר במנחה שלפני התענית:

**לשון ריא"ז**

אימתי מקבל תעניתו בתפלת המנחה שמסדר דבריו בברכת שומע תפלה או בסוף תפלתו או שאומר וכן י"ר מלפניך שתקבל ביום מחר תעניתי לרצון וכיוצא בדברים האלה:

ולזה הסכימו רוב הפוסקים והראב"ד פליג וכתב דוקא שלא גמר סעודתו אלא היה יושב ואוכל יכול לאכול עד שיעלה עמוד השחר אבל גמר סעודתו או אפילו לא גמר וישן בתוך הסעודה אסור לאכול ולשתות ואם התנה לאכול עוד מותר לאכול עד שיעלה עמוד השחר אפי' גמר וישן י"א שאין צריך תנאי לשתייה דמסתמא דעתו של אדם לשתות אחר השינה כיון שדרך כל אדם להיו' צמא הוה כאילו התנה

**לשון ריא"ז**

ומ"זה אומר שאם סלק שלחנו אחר שגמר סעודתו אסור לו לאכול אע"פ שלא ישן ור"י אומר שלא נאסר בסילוק [שלחנו] אא"כ ישן ואסר בין סילק בין לא סילק וכן נראה בעיני עיקר כמבואר בקונטרס הראיות ועוד נראה בעיני שלא נאסר הישן אלא אם ישן אחר שגמר סעודתו ובירך הואיל ומותר לשתות מותר לאכול כמבואר בקונט' הראיות. וכן אם התנה לאכול ולשתות כל הלילה ה"ז מותר לאכול ולשתות אפי' אחר שישן כמו שמבואר בתלמוד א"י:

וכן כתבו התוס' דאפילו לאחר שהפסיק יכול לחזור ולאכול וסמ"ג פליג לפי הראיה שהביא משמע אפילו כבר קבל עלויה שיכול לאכול עד שיבא השמש כתב הראב"ד כיון שהפסיק סעודתו חל עליו התענית מן הסתם ואסור לאכול ואפי' לרחוץ וכתב הרמב"ן דלא שייך למימר קבלה אלא ביוה"כ שצריך להוסיף עליו מבעו"י אבל בשאר תעניו' אפי' ט' באב שבין השמשות שלו אסור אם פסק ונמלך דבר פשוט הוא שחוזר ואוכל ע"כ וכתב הטור ואין נראה לחלק דודאי קבלה אוסר בכל תענית שצריך להפסיק בו מבעו"י:

## דף ד.

וביום הכפורים וט' באב אסור וכתב אבי העזרי שיכול ללעוס עצי קנמון ועץ המתוק ללחלח גרונו ולפלוט כדאמרי' כס פלפלין ביוה"כ פטור וה"ה נמי לכתחילה והא דנקט דיעבד משום דבאכילה גמורה איכא חיוב חטאת:

נדר להתענות ומצטער יכול ללות ולפרוע ואין צריך התרת חכם וה"מ בתענית סתם כגון שנדר להתענות יום אחד וקבלו במנחה אבל אם יש לו יום ידוע להתענות כגון יום שמת בו אביו או רבו אינו יכול ללוותו ולפורעו:

**לשון ריא"ז**

לוה אדם תעניתו ופורע ואע"פ שהתחיל להתענות בו וצריך לשנותו ליום אחר מפני שהוא מצטער או מפני שעושים לו אוהביו סעודה בשביל כבודו ואע"פ שקבל תענית זה מאתמול בתפלת המנחה ואע"פ שהתפלל כבר תפילת תעני' רשאי לשנותו ליום אחר ואין חוששין בו משום תפילת שוא כמבואר בקונטרס הראיות:

וצריך להתענות יום אחר על שבטל עונג שבת וא"צ שיהיה התענית מיד ביום א' שלאחר השבת:

כתב רב עמרם ורבי' קלונימוס שבזמן הזה אין להתענות תענית חלום שאין אנו בקיאים בפתרון החלומות לדעת אי זה רע ואי זה טוב ואין מתענים בספק וכן כתב אבי העזרי:

**לשון ריא"ז**

תענית אע"פ שלא קבל מבעו"י מאתמול מתפלל בו תפילת תענית לפי שהוא קבוע עליו בחובה שהרי דוחה שבת והרי הוא כשאר תעניות שקבעו אותן חכמים חובה בין קבלו בין לא קבלו ואין אדם רשאי לשנותן וכן נראה בעיני לומר בד' תעניות כגון י"ז בתמוז וט' באב וצום גדליה וי' בטבת הואיל והדורות קבעו אותן חובה אין אדם רשאי לשנותן ליום אחר כמבואר בקונטרס הראיות:

כתב ראבי"ה ששמע מאביו ומרבו שהיו תמהין על מה שמתפלל ש"צ ענינו בין גואל לרופא כשמתפללים על גזרה או על כל צרה שלא תבא עליהן וכן למה קורין ויחל דכיחידים דמו דחזינן אפילו באנשי ננוה דחשיבי כיחידים לענין שאלת מטר אבל תענית בה"ב אחר הפסח והחג נהגו בהן בכל ישראל ולא הוי תענית יחיד והראב"ד כתב על אלו שהן תענית יחיד לא יאמר בהם ש"צ ענינו ולא ויחל וכתב הרא"ש ובאשכנז עשאום קבע והכל מתענין בהן והטור כ' דקהל שמקבלים עליהם תענית ודאי רבים מקרו ויכולים לקבוע ברכות ומיהו צריך שיהיו עשרה שמתענין ואפילו אם יש י' בעיר שמתענין אם אין י' בבה"כ אין יכולים לקבוע הברכה וכתב רב נתן דש"צ שאינו מתענה אינו יכול להתפלל שכיון שאינו מתענה אינו יכול לומר ענינו וכ' הטור כיון שאין אומר ביום תעניתי אלא ביום התענית הזה אם א"א בענין אחר ש"ד שיתפלל ש"צ שאינו מתענה ובענין הסליחות רבו הדעות ועי' בטור או"ח סי' תקסו:

רש"י פי' שזה דוקא בדורות הראשונים שהיו בטוחים להשלים תעניתם הלכך יחיד אומרה אבל עתה לא מיהו נראה דצבור בעו להזכיר. וכתב סמ"ג אמנם לא נהגו העם לומר ענינו אלא במנחה שמא יאחזנו בולמוס ונמצא שקרן בתפילתו רק שליח צבור מתפלל בבקר ענינו שא"א שלא יתענה אחד מן הקהל אע"פ שמתוך ההלכה אינו חשש לזה מדקאמר התם לוזיף מר תעניתו וליפרע אע"פ שכבר התפלל תפילת תענית ואינו נחשב שקרן מאתר שבדעתו היה להתענות:

יש מן הגאונים שכתבו שאין לאומרו אלא במנחה שמא יאחזנו בולמוס שיצטרך לאכול ונמצא שקרן בתפילתו אבל ש"צ אומרו בכל פעם שא"א שלא יתענו קצת מהקהל וכן נוהגים באשכנז ובספרד ערבית שחרית ומנחה וכך היה נוהג הרא"ש וטוב לומר במנחה [בתחנונים] של אחר התפלה לאחר נצור רבון העולמים וכו'. כתב רב נתן שאין מנהג ליחיד המתענה לומר י"ג מדות ואיני יודע מה חשש יש בדבר שהרי אינו אלא כקורא בתורה שהרי לא אמרו חכמים אלא כל דבר שבקדושה כגון קדיש וקדושה וברכו:

**לשון ריא"ז**

ואומר ענינו בין בתפילת ערבית בין בתפילת שחרית בין בתפילת מנחה ואע"פ שדעתו לאכול כל הלילה מתפלל ענינו בתפילת ערבית ואם לא אמר ענינו אין מחזירין אותו בכל תפילה ותפילה ואין מזכירין ענינו בברכת המזון. כל עיקר כמו שמבואר בפרק במה מדליקין וכמ"ש התחיל להתענות אין אומרים ענינו בתפילת ערבית אע"פ שעודנו בתענית:

## דף ד:

הטור כ' דאע"פ שאין העוברות מתענות דגם לא יאכלו אלא לקיום הולד וכתב נמי דאין מתענות בז' התעניות אלא בג' האמצעיות. ומיי' כתב דעוברות ומניקות מתענו' גם בז' התעניות ולא בראשונים:

**לשון ריא"ז**

עוברות ומניקות אינן מתענות בג' תעניות הראשונות לפי שאינן חמורות כ"כ וכן לא בז' האחרונות אע"פ שהן חמורות הן תעניות רבות וקשה להן להתענות כל כך תעניות אבל מתענות באמצעיות ובתעניו' שאינן מתענות לא ינהגו עצמן בתפנוקים אלא אוכלות ושותות כדי קיום הולד כמו שמבואר בתוספתא:

## דף ה.

וכולם אין מתריעין עליהם אלא במקום הצריך להם כתב הרמב"ם ה"מ בארץ ישראל אבל במקום שעונת גשמים שלהם קודם י"ז במרחשון או אחריו כשיגיע זמנו ולא ירדו גשמים יחידים מתענים בה"ב ומפסיקין בר"ח חנוכה ופורים ושוהין אחר כך כמו ז' ימים לא ירדו גשמים ב"ד גוזרין על הציבור י"ג תעניות על הסדר שאמרנו:

**לשון ריא"ז**

וכל אלה לא אמרו אלא במקומות של ארץ ישראל שממהרת לבשל פירותיה ושואלים הגשמים בתחלת ימות הגשמים ומתענין עליהם מר"ח כסליו ואילך והקציר שלהם הוא אחר ניסן הכל כמ"ש אבל בשאר המקומות כבר ביארנו שאין שואלים הגשמים בגולה אלא עד ששים לתקופה וכן התעניות שלהן אין עושין אותן אלא לפי צורך המקומות ויש מקומות שצריכין לגשמים אפילו בתקופת תמוז ומתפללין עליהם ותן טל ומטר ואפי' בתקופת תמוז אבל אין אומרין ותן טל ומטר בברכת השנים אלא בשומע תפלה לפי שמיעוט מקומות הן הצריכין לגשמים אחר הפסח והרי הן כיחיד השואל צרכיו בשומע תפלה ובשעת שצריכין לבקש רחמים על הגשמי' אומרים ותן טל ומטר בשומע תפלה:

## דף ה:

ומיי' פירש בנין של שמחה כגון סיוד וכיור ונטיעה של שמחה כגון הדס ואהלים:

## דף ו.

**לשון ריא"ז**

ולא היו מתפללין כ"ד ברכות ולא היו תוקעין בכל התפלות אלא בשחרית בלבד כמבואר בקונטרס הראיות ומז"ה אומר שלא היו תוקעין בסוף כל ברכהוברכה אלא במקדש אבל בגבולים לא היו תוקעין בתעניות כלל כי אם בחצוצרות לקבן את העם וכבר ביארנו בקונט' הראיות שאף בגבולים היו תוקעים בסוף כל ברכה וברכה אלא שהיו במקדש תוקעים בשופר ובחצוצרות בין בר"ה בין בתעניות ובגבולים היו תוקעים בר"ה בשופר בלבד ובתעניות בחצוצרות בלבד ובזמן הזה שאין חצוצרות תוקעין בשופרות וכן במקדש לא היו עונין אמן בסוף כל ברכה אלא המברך היה אומר בחתימתו ברוך ה' מן העולם ועד העולם והם היו עונין ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד אבל בגבולין המברך היה חותם בכל ברכה והם עונים אחריו אמן ותוקעים בסוף כל ברכה כך היא שטת התלמוד וכך היא בדברי הגאונים ובדברי הגאונים כתוב שבכל התעניות קורין ויחל משה ומפטירין דרשו ה' בהמצאו בתעניות שמפטירין בהם חוץ מט' באב שקורין בשחרית כי תוליד בנים ומפטירין באסוף אסיפם ולא היו קורין ברכות וקללות בתעניות אלא בימי הקדמונים ונראה הדבר שהכל לפי המנהג:

מיי' מוסיף בו ולא יהא בבניו ובבני ביתו ובקרוביו ובכל הנלוים אליו בעל עבירה:

## דף ו:

כתב הראב"ד דוקא יחיד יכול להתענות אבל ציבור אסורין לגזור תענית בהן ואפילו לפניהן ולאחריהן נמי אסור ושבתות ויו"ט מותרין לפניהם ולאחריהם:

**לשון ריא"ז**

וכבר אמרו חכמים שבטלו כל הימים שכתובין במגילת תענית ומותרין בהספד ותענית חוץ מתנוכה ופורים כמו שמבואר בפרק ראשון של ר"ה. ימי ראשי חדשים ושאר יו"ט שהן מן התורה הן אסורין לפניהם ולאחריהם מותרי' בהספד ותענית. ימי חנוכה שהן תקנת חכמים וכן ימי הפורים שהן תקנת אנשי כנסת הגדולה כמו שהימי' עצמן אסורין כך שלפניהם אסורין בהספד ותענית אבל הימים של אחריהם מותרין והחמירו חכמים בדברי סופרים יותר מדברי תורה לפי שדברי סופרים צריכין חיזוק וכבר נהגו העולם

להתענות בי"ג אדר זכר לדברי הצומות וזעקתם:
יו"ט של חג השבועות אע"פ שהוא מן התורה יום של אתריו אסור בהספד ותענית מפני שיום טבוח הוא אבל אם חל בשבת מותר שלא לקיים דברי הצדוקין שאומרים שאין יו"ט של עצרת חל לעולם אלא אחר שבת כמו כמו שמבואר בחגיגה בפרק אין דורשין בעריות וכן ביאר שם מז"ה:

## דף ז.

מי שנדר להתענות כך וכך ימים ואירעו בהם שבתות וי"ט אור"ח תנוכה ופורים נדרו בטל וצריך התרת חכם שיאמר לו אילו שמת אל לבך שיארעו בו אלו הימים לא היית נודר ומתיר לו והותר כל הנדר וכתב הרמב"ן דוקא דאפיק בלשון הרי עלי שהוא לשון נדר אבל אפקיה בלשון קבלת תענית אינו חמור כשאר נדר ואפילו התרה א"צ ואם נשבע בהם להתענות א"צ התרה שאין שבועה חלה על דבר מצוה אלא לוקה על שנשבע שבועת שוא:
**לשון ריא"ז**
אבל היחידים שהתחילו להתענות קודם תענית צבור מפסיקי' תעניותיהם בר"ח ובימים הללו וכן כל אדם שקיבל עליו להתענות ב' וה' של כל השנה ואירע בהן יו"ט הכתובים במגילת תענית שאסרו חכמים להתענות בהן אם נדרו קודם לגזרת חכמים ביטל נדרו את גזרת חכמים ומתענה בהן שהרי קבל עליו להתענות בהן קודם שנעשו יו"ט ואם גזרת חכמים קודם את נדרו ביטל גזרת חכמים את נדרו ואינו מתענה בהן וזה מבואר בפרק ראשון:

## דף ז:

כתב הטור והלכתא מתענה ומשלים פי' אם ירצה ולא הוי כמתענה בשבת וכיון שיכול להשלי' אם ירצה והוא קבל עליו תענית סתם וכל תענית שלא שקעה עליו החמה אינו תענית צריך להשלים עד צאת הכוכבים אם לא שפי' בשעת קבלת התענית עד שישלים תפלתו עם הציבור וה"ר מאיר כתב שיכול לאכול מיד אחר התפלה קודם שקיעת החמה שהוא מפ' מתענה ומשלים עד אחר התפלה אבל אם מתענה בע"ש תענית חלום יתענה עד צאת הכוכבים כיון שיכול להתענות אפילו בשבת כ"ש שמשלים עד הלילה:
**לשון ריא"ז**
ואין מתענין ומתריעין בשאר ימים אלא ב' וה' וב' שכל התעניות תקנו אותן בב' וה'

בימים שקורין בהן בספר תורה כתקנת עזרא ובאגדה מפרש שכשעלה משה למרום בחמישי עלה ובשני ירד ומכאן סמכו הדורות שיהו מתענין בב' ובה':

## דף ח.

כתב מיי' וכן חיכוך לח הרי הוא כשחין פורח ואס פשט ברוב הצבור מתענין ומתריעין עליו אבל חיכוך יבש צועקים עליו בלבד:

וכתב מיי' וכן על הרעש והרוחות שמפילין הבניני' מתריעים עליהן:

**לשון ריא"ז**

עיר שיש בה מפולת שנופלים הבתים על ידי רוחות קשות או רעשים גדולים אותה העיר מתענה ומתרעת וכל סביבותיה מתענות ולא מתריעות והוא שהיו אותן המפולות בריאות ולא רעועות ואם היו גבוהות הרבה או שעומדות על שפת הנהר הרי הן כרעועות ואין מתענין עליהן:

ושלשה מתים שאמרנו בריאים ולא מרועעים בחורים ולא זקנים כמו גבי בתים דאמרינן בריאים ולא מרועעים כמו שמבואר בתלמוד ארץ ישראל ורבינו משה ביאר שאין הנשים והקטנים והזקנים ששבתו ממלאכה בכלל מנין חמש מאות רגלי:

כתב מיי' שאר מיני רמש העוף ורמש הארץ ששולחו והזיקו כגון שילוח נחשים ואין צריך לומר צרעין ויתושין והדומים להם לא מתריעין עליהם אלא זועקין בלא תרועה ע"כ ונראה דנחשי' ועקרבים מתענים עליהם:

## דף ח:

ואפילו על יחיד הנרדף מפני עכו"ם מפני לסטין או רוח רעה זועקין ומתחננים בתפלות בשבת אבל אין תוקעין אא"כ תוקעין לקבץ העם לעזור לאחיהם ולהצילם כך כתב מיי' ורש"י פי' אפילו תפילה להתחנן ולזעוק אין לעשות אלא צועקין על [כל] בני אדם שיבואו לעזרתם:

**לשון ריא"ז**

ועל אלו מריעין בשבת על עיר שהקיפוה עכו"ם או נהר ועל ספינה המטורפת בים לפי שאין שהות לה להמתין ואין מתריעין בשופרות שאסור לתקוע בשופר אלא מתריעין ברבוי תפלה שאומרים ענינו אבינו ענינו וצועקים ומתחננים וכן יחיד הנרדף מפני עכו"ם או מפני רוח רעה שרוח רעה מבעתתו והולך בבלי דעת ואיפשר שיטבע בנהר או יפול במקום מסוכן מתריעין עליו אפילו בשבת ועל כולן רשאי היחיד לסגף עצמו

בתענית והנרדף עצמו או בני הספינה המטורפת או בני העיר שהקיפוה עכו"ם אינם רשאין לסגף עצמן בתעניות שלא לשבר כוחן כמו שמבואר בתוס':
כשם שמתענין ומתריעין על הגשמים כך מתענין ומתריעין על שאר הצרות כגון עכו"ם שצרין על עיירות ישראל. כ' מיי' אפילו לא באו אלא לשאול מהם מס או לגזור עליהם גזירה אפילו על מצוה קלה מתענין ומתריעין עד שירחמו:

## דף ט.

כתב סמ"ג ועוד נכתב בשם רש"י וכן ראיתי בשאילתות דרב אחאי והאידנא דמפשי ברחמים ביום הכפורים ממנחה עד נעילה כתפלת נעילה דמיא ופרשי ידיהו וטאו"ח סי' (קסט) [קכט] כ' בשם ה"ג ורב עמרם דנושאין כפיהם במנחה כי הכא ומיי' כתב במי שעלה לדוכן ביוה"כ במנחה כיון שהדבר ידוע שאין שם שכרות נושא את כפיו ואין מורידין אותו שמא יאמרו פסול הוא:

**לשון ריא"ז**

גזרו תפלת המנחה של תענית משום תפלת המנחה של שאר ימים שהוא עת שכרות ושכור אסור בנשיאות כפים. בזמן הזה שמתפללים בתעניות תפלת המנחה סמוך לשקיעת החמה הרי היא כתפלת נעילה והכהנים נושאין כפיהן ובכל התעניות של צבור מתפללין תפלת נעילה ואפי' בראשונות חוץ מט' באב כמבואר בקונטרס הראיות וכך היא שיטת כל הפרשנים ותפלת נעילה סמוך לשקיעת החמה מתפללין אותה ופעמים שמאריכין בה עד הלילה שאם רצו להתפלל תפלת נעילה בלילה מתפללין כמבואר בקונטרס הראיות ותפלת נעילה פוטרת של ערבית וכבר נהגו להתפלל תפלת ערבית אחר תפלת נעילה וכבר ביארנו זה בהלכות יום הכפורים:

## דף ט:

והאידנא רצו ונהגו להתענות לפיכך אסור לפרוץ גדר וכ"ש בדורות הללו שבעונותינו יש גזירה ואין שלום הלכך הכל חייבין להתענות מדברי קבלה מתקנת נביאים ומיהו כולם מותרין ברחיצה וסיכה בנעילת הסנדל ותשמיש המטה וא"צ להפסיק בהן מבעו"י חוץ מתשעה באב ואם תלו בשבת נדחים עד אחר השבת:

**לשון ריא"ז**

משחרב בהמ"ק בזמן שיש גזרה לישראל חייבין להתענות בכולן אין גזרה ואין שלום רצו מתענין לא רצו אין מתענין חוץ מתשעה באב שחייבין להתענות בו אע"פ שאין גזרה

כמ"ש בפ' קמא דע"ז וכבר נהגו ישראל להתענות בכולן ואסור לאדם לפרוש מדרכי צבור:

קודם לזמן הזה פי' מר"ח עד תענית העם ממעטין בעיסקא מלישא וליתן מלבנות ולנטוע ומארסין ואין כונסין ואין עושין סעודת אירוסין דבאירוסין בלא סעודה ליכא שמחה אבל בנשואין אף בלא סעודה איכא שמחה הר"ן התיר לארס אפילו ביום תשעה באב שלא יקדימנו אחר. וכיון דגמרא דידן אוסר בנין סתם כל בנין קאמר כדרך שאסרו כל משא ומתן כמו שאבל אסור בכל כדי שיהו נראים כמתאבלים על ירושלים:

**לשון ריא"ז**

משנכנס אב ממעטין בשמחה וממעטין העם בעסקיהם מלישא ול תן ולבנות ולנטוע נטיעה של שמחה ובנין של שמחה כמו שבארנו בתעניות ומארסין ואין כונסין ואין עושין סעודת אירוסין וזה מבואר בפרק החולץ ר' יוסי אומר כל הנשים יתארסו:

כתב אבי"ה נהגו אבותינו איסור אף בכיבוס שלנו כתב רבי' שב"ט דה"ה נמי כלים חדשים אסור לתקן בשבת שחל ט' באב להיות בתוכה דגרסי' בירושלמי פרק מקום שנהגו הני נשי דנהיגי דלא למשתי עמרא מגו דעייל אב מנהגא ופירש ר"ן מלשון או בשתי או בערב וכיון שהשתי אסור כ"ש תקון בגדי' חדשי' וראוי להחמיר בזה מר"ח דהיינו נמי בכלל מיעוט שמחה ואית נוסחא דגרסי דלא למיכל בשרא ולמשתי חמרא ומזה נהגו ביש מקומות שלא לאכול בשר ושלא לשתות יין בשבת זו ויש מוסיפין מר"ח עד אחר התענית:

**לשון ריא"ז**

יש מקומות שנהגו שלא לאכול בשר מר"ח אב עד התענית ויש מקומות שנהגו שלא לאכול בשר מי"ז בתמוז כמו שאנו נוהגין שלא לאכול בשר ושלא לספר מי"ז בתמוז ואין לשנות המנהג:

כתב רב שר שלום ט' באב שחל ביום ראשון או בשבת ונדחה ליום א' ש"ד למיכל בשר ולמשתי יין אבל אנו אין אנו רגילין כך אפי' בשבת אין אנו אוכלין בשר ושותין יין בסעודה המפסקת משום חורבן הבית וכ"כ אבי"ה יש נוהגין שאין אוכלין בשר ואין שותין יין בסעודה המפסקת שאין חובה להעלות על שלחנו כסעודת שלמה אך רשאי לעשות כן וסעודה ג' יכול לקיים קודם סעודה המפסקת ונ"ל דכיון שנמנע מלאכול בשר ולשתות יין משום אבל אסור הוא לעשותו בשבת והרא"ש ז"ל היה נוהג לאכול בשר ולשתות יין:

**לשון ריא"ז**

וכן נראה בעיני שאנו נוהגין שאין לקיים שאין המנהג חמור מן האיסור והכל נדחה בעבור כבוד השבת שאין אדם רשאי למעט בכבוד שבת כמבואר בקונטרס הראיות:
ולאחר התענית מותר מיד כרבי מאיר ודלא כרשב"ג דאסר כל השבת והלכה כרשב"נ דלא אסר אלא באותו שבוע ודלא כר"מ דאסר מר"ח ואילך ואם חל תשעה באב יום א' או בשבת ונדחה עד אחר השבת מותר בב' שבתות בשבוע שלפניו מותר כיון שנדחה התענית עד יום ראשון א"כ שבת ראשונה אינה שבת שחל ט' באב להיות בתוכה ובב' נמי הוא אחר התענית הלכך מותר בשניהם ובס"מ כתב שנהגו כשתל להיות בשבת לאסור כל שבוע שלפניו לספר ולכבס וכתב בסמ"ק פי' לפירושו כל השבוע לבד מיום ה' ומיום ו'. וכתב אבי"ה נהגו אבותינו שלא לרחוץ מר"ח ויש עלינו לקיים משום ואל תטוש תורת אמך ויש פרושים שמתענין מי"ז בתמוז ואילך ויש מתענין מבשר ויין ומנהג אשכנז היחידים נמנעין מבשר ויין מי"ז בתמוז ואילך ומר"ח ואילך נמנעים כולם מבשר ויין זולת השבת שאוכלים ושותים כדרך כל השנה כולה וכ"כ מיימון יש מקומו' שנוהגי' שלא לאכול בשר מר"ח ועד התענית ונהגו הכל שלא ליכנס בבית המרחץ בשבת זו ואסור לשנות מנהג אבותינו:

## דף י.

וב' תבשילין כתב רבינו האי גאון כגון אורז ועדשים שהן ב' מינין והרי"ץ גיאת כתב כל שני תבשילין הוא דרך כבוד ואסרום חכמים אפילו מין אחד של קטנית ומין אחד של ירק ואצ"ל ב' מינין וכן כתב הרמב"ן ונוהגין בצרפת ליתן כמה מינין בקדרה אחת דכיון שמתבשל יחד נקרא הכל תבשיל אחד ובאשכנז מחמירין ונראה דאפי' לדברי המחמיר דבר שדרכו בכך כל השנה כגון אפונים שנותנים בהן בצלים וביצים שרי כתב הרא"ש י"א דוקא ב' תבשילין מדבר שאינן נאכל כמות שהוא חי אבל דבר שנאכל כמות שהוא חי כגון חלב וגבינה ודג מליח ובשר יבש לא מיקרו תבשיל והראב"ד כתב דאפילו תבשיל של גבינה נקרא תבשיל והכי מסתבר ובירקות ופירות מותר ללפת בהן את הפת כשהן חיין אפילו כמה מינין ויש מקומות שנוהגין להפסיק בעדשים שהוא סימן לאבל ואי שרי לן לזמן בשלשה בסעודה המפסיק בה תלוי בפלוגתא דרבוותא ועיין בטור סימן תקנ"ב והכל כפי המנהג:

**לשון ריא"ז**

ונראה בעיני שלא נאסרו אלא ב' מיני תבשילין אבל בישל ב' מינין ביחד כגון ביצים דגים בתבשיל אחד מותר וכל דבר שמלפת בו את הפת נראה בעיני שהוא נקרא תבשיל:

כתב הרמב"ן משהתחיל לאכול סעודה המפסקת מו' שעות ולמעלה אסור לרחוץ ולסוך כמו בתשעה באב עצמו וטעמא משום כיון שהתחיל באבלות אסור לרחוץ אף על גב דאכתי לא עייל ט' באב דהנאה דסיכה ורחיצה הנאה שלאחר שעה היא ונראה כרוחץ לצורך ט' באב אבל נעילת הסנדל ושאר אבילות אין נוהגין עד שתחשך וכ' הרא"ש ז"ל ודבר תימה הוא שיהא מותר לאכול ויהא אסור לרחוץ ולסוך:

כתב מיי' דט' באב אין בו רחיצה ואינו מברך ענ"י ולא המעביר והטור כתב דטבילה של מצוה מותרת ומותר לרחוץ ידיו לתפלה דהוי כטבילה של מצוה דכל חייבי טבילות טובלין כדרכן בין בתשעה באב בין ביוה"כ וכן שאר היום אחר שעושה צרכיו וצריך לברך אשר יצר ויכול ליטול ידיו ומיהו צריך ליזהר שלא ליטול כל ידיו אלא לפי הצורך להעביר הלכלוך ואפי' שלא לצורך ברכה ותפלה אם היו ידיו מלוכלכות בטיט וצואה ורוחץ ואינו מכוין לתענוג מותר שלא אסרו אלא רחיצה וסיכה של תענוג כדאיתא בגמרא מי שיש לו חטטים בראשו סך כדרכו ואינו חושש ירושל' ט' באב רוחץ ידיו ומעבירם על גבי עיניו פירוש לאחר שנגבם ועדיין לחות קצת ואם היה לפלוף ע"ג עיניו ודרכו לרוחצן במים רוחץ ומעבירו ואינו חושש דהוה כמלוכלך בטיט וצואה שרוחץ כדרכו ואינו חושש וכ"כ הרי"ץ גיאת:

כתב אבי העזרי נראה דבזמן הזה שאנו בין העכו"ם שאין צריך לחלוץ אלא כשנכנס ברחוב היהודים או בבית ישראל ואם חל ט' באב בשבת מותר בכולן והר"ר יצחק מווינא כתב אע"פ שאנו דוחין אותו עד למחר אסור בתשמיש המטה מדי דהוה אקובר מתו ברגל שנדחה אבלות עד אחר הרגל אפ"ה דבר שבצנעא נוהגין ה"נ שבת זו גבי ט' באב הויא כמו רגל ואסור בתשמיש המטה והר"ם מרוטנבור"ק חלק עליו וסוף דבריו ומיהו נכון להחמיר כדברי מורי שאפילו הוא מיקל ואני מחמיר היה לי לעשות כדבריו וכ"ש עתה שהוא מחמיר ואני מיקל והרא"ש כתב ומיהו לשון התוספתא דקתני ומעלה על שלחנו ואינו מונע עצמו מכלום משמע שאינו מונע עצמו משום דבר אפי' מדברים שבצנעא וכן עמא דבר וכן כתב הרמב"ן. אין שאלת שלום לחברים בט' באב והדיוטות שאינן יודעין ונותנין שלום משיבין אותן בשפה רפה:

וכתב הרא"ש ז"ל כל ימי תמהתי למה אין אומרים אותו אלא בתפלת המנחה כיון דקאמרי' יחיד בט' באב צריך להזכיר מעין המאורע מסתמא בכל תפלותיו קאמר כמו ערבית ושחרית ומנחה בשומע תפלה מדכירים דתעניתא כשאר תענית צבור ואיכא דוכתי דנהיגי למימר ערבית ושחרית רחם ובמנחה נחם והא מלתא תליא במנהגא אע"ג

דליכא שנויא בין נחם לרחם דאנן כל יומא דט' באב מצלינן על נחמה ובעינן רחמים על הא מילתא:

כתב הרי"ף כשחל ט"ב להיות בשבת ונדחה לאחד בשבת או כשחל בא' בשבת צריך להפסיק מבעו"י מלאכול כמו בחול עצמו כדאמרי' בפ' בכל מערבין לא אם אמרת לצאת בשבת כשהוא מעונה שכן אכל ושתה כל היום וכו':

**לשון ריא"ז**

ובין השמשות שלו אסור בין בכניסתו בין ביציאתו ואפילו אם היה ערב ת"ב שבת כמו שמבואר בפרק בכל מערבין:

## דף י:

וא"ה פי' משו' דבשלמי' כתיב שמחה וכיון שעבר עליו זמן שלמים לית ביה משום שמחה ואמרי' גבי בן סורר ומורה דאינו חייב אלא בבשר שהוא כשלמים שיש בו שמחה וממשיך בתריה ואמר רבא אכל בשר עוף אינו נעשה בן סורר ומורה וגרסי' בפ"ק דחגיגה ישראל יוצאין י"ח בנדרים אבל לא בעופות דכתיב ושמחת את שיש בו שמחה יצאו עופות שאין בהם שמחה מכל הני משמע דהוא הדין נמי בסעודה המפסקת שרי וכן פסק רבינו שב"ט ע"כ ונראה אע"פ שאין בו שמחה אסור שלא משום שמחה לבד אסרו בשר אלא כדי להרבות אבל תדע שהרי אבל מצוה להשקותו יין דאמרי' לא נברא יין אלא לנחם בו אבלים שמצוה לנחמו לשכח צערו והכא אסרו יין כי אם ישתה ישכח רישו ומצוה שיזכור חורבן הבית ויצטער עליו הלכך מטעם זה יש לאסור אפילו עופות כמו שאר בשר ובסמ"ק כתב עתה שרוב מאכל שלנו בשר לאחר שעברו עליו ב' ימים נראה שאסור ומותר לשתות יין מגתו דהיינו תוך ג' ימים לדריכתו.

מיי' פליג על זה וכתב דאין בונין בנין מסיד כבנין המלכים אלא טח ביתו בסיד ובטרכיסים ומשייר בו אמה על אמה ואינו משמע כן בגמרא אלא מוכח מן התלמוד דעל ידי שיור מותר כל מיני סיד וכן כתב הטור:

כתב בה"ג דט' באב שחל להיות בא' בשבת דלא מבדיל עד דנפיק חד בשבתא ומבדיל כד שרי בתעניתא מקמא דלטעום וכן ש"צ מבדיל בבהכ"נ אבל אינו מברך על האש אלא במוצאי שבת וכתב עליו הרמב"ן ז"ל ואנו לפי עניות דעתנו לא חזינא לה להך סברא דכיון דלא חזי לאבדולי אלא במוצאי שבת ויומו כי אסור למיכל בהני ליבדיל מכאן ואילך ואדרבה איפכא מסתברא דכי אסור למיכל באפוקי שבתא ולא חזי לאבדולי בחד בשבתא לא מבדיל בתרי בשבא דהא לא חזי בשעתיה לאבדולי וטפי איכא למימר דאפי'

למאן דאמר מבדיל והולך כל השבת כולה ה"מ היכא דמוצאי שבת חזי לאבדולי אבל היכא דמוצאי שבת לא חזי ליה לא מבדיל בלא זמניה משום כל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו וכל שאינו ראוי לבילה בילה מעכבת בו ומכ"מ למ"ד מבדיל והולך כל היום כולו משום דכולו יומו של מוצאי שבת הוא מילתא מחוורתא היא דכי אסור למיכל ולמישתי למוצאי שבת דהויא לילה ויום שוב אינו מבדיל וכיון שראינו לרבינו הגדול שהסכים לפסוק הלכה מבדיל כל היום כולו אין לנו הבדלה על כוס בט' באב שחל להיות באחד בשבת ואיכא מאן דאמר מבדיל על הכוס ומטעימין ליה לינוקא ואע"ג דגבי זמן דיום הכפורים קאמר דלית הלכה כרב אחא בר יעקב משום דאתי למיסרך התם משום דיום הכפורים איסור כרת חששו ועוד דקאתי בכל יוה"כ אבל תשעה באב דאיסורא דרבנן הוא לא דחינן סדר הבדלות דלית להו תקנתא בלא כוס ומשום גזרה דרבנן לא גזרינן ועוד כיון דלא אתי בכל שתא לא אתי למיסרך ולאו מילתא היא דהתם אמר בפ' נוטל גבי מיזרע כשותא בכרמא וליתב ליה לתינוק ישראל אתי למיסרך ואע"ג דלאו איסור כרת הוא ולא שכיחא כולי האי והיא היא פירכא דרב אחא בר יעקב דאיהו אקשי וליתב ליה לתינוק ישראל ומינה קא אמר ביוה"כ לית הילכתא כרב אחא בר יעקב משום דאתי למיסרך וכן פר"ח ז"ל בעירובין וש"מ דאפי' באיסורי דרבנן ולא קביעי נמי חיישינן לסירכא ומסתברא דבמוצ"ש שחל להיות בו ט"ב לא תקינו בו הבדלה על הכוס תדע שהרי אמרו בתחלה קבעוה בתפלה העשירוה קבעוה על הכוס חזרו והענו וכו' ובתשעה באב שחל להיות במוצאי שבת כל ישראל עניים מרודין וכי האי גוונא לאו התקינו על הכוס כלל ולא אמרינן מבדיל בתפלה צריך שיבדיל על הכוס אלא בשעה שיש כוס אבל בשעה שאין כוס בעולם אין צריך להבדיל ע"כ דברי הרמב"ן ז"ל וכיוצא בזה מצאתי כתוב שפעם אחת היה רבינו יהודה אונן ואכל בלא הבדלה ולמחרתו כשבא מבית הקברות אמרו לו תלמידיו למה אינך עושה הבדלה הא אמרו טעם מבדיל והשיב להם מאחר שהיה פטור אמש בשעת הבדלה משום שהיה אונן גם עתה נמי פטור שכן מצינו בפ"ק דתגיגה חגר ביום ראשון ונתפשט ביום שני דכיון שנדחה ביום ראשון שוב אינו חייב בשני ולא דמי כולי האי דהתם גופיה הוי דחוי דאונן פטור מכל המצות ודמי לחגר אבל הכא גופיה מיתייב והזמן גורם שאין יכול להבדיל וכשיעבור הזמן יבדיל וכן נהגו העם כדברי הלכות גדולות: